

Martin Kleinsorg og Jørgen Henrik Wind

Af Tove Kjørboe

Ærø museumsforening startede 1909, og allerede året efter havde man eget hus, en dejlig bindingsværksbygning opført af sten fra den gamle kirke, der blev nedbrudt 1754. En hyggelig karnap, en smuk og sjælden dobbeltdør, håndskåren i tysk barokstil og en blodbestrøget port, som desværre i 1913 blev tjæret, var den værdige ramme om Ærøs første hjemstavnsmuseum.

Men pladsen blev efterhånden for trang, og i 1955 flyttede man til noget langt større men absolut ikke mindre værdigt, nemlig den store hjørneejendom, der i sin tid var bolig for Ærøs første landfoged, hvilket vil sige øens højeste juridiske myndighed, en stilling, der figurerede fra 1773 til 1864, altså i en tid, hvor Ærø endnu hørte til Hertugdømmerne.

Ejendommen, som man har købt, har to etager til begge sider, har 13 fag til hovedgaden og 4-5 til sidegaden, desuden en længe i fortsættelse af gavlen.

Pudsigt nok står Kongelig Majestæt (Chr. d. 8) en overgang som ejer. Kongen solgte ejendommen til en læge Niese, men han måtte skyndsomst forlade øen, da oprøret begyndte i 1848, hvor Ærø stod på dansk side.

Når et museum drives ved frivillig arbejdskraft, kan det vare længe, inden man kommer i orden efter en flytning, og det må være forklaringen på, at der skulle gå mange år, inden bestyrelsen fandt frem til den genstand, som er årsagen til nedenstående artikel.

Oppe under hellefaget fandt man en pakke med gammelt tøj,

Martin Kleinsorg, malet 1818 af J. H. Wind.

og blandt kjoler, kapper og „kasteklude“ lå en lille skrøbelig papæske 10×13 cm. På den var der med gammelmodige bogstaver skrevet MARTIN KLEINSORG. Inde i æsken lå der en miniature-akvarel 6×7 cm forestillende et brystbillede af en velklædt mand, tillige en mand med et par kloge øjne, og det var vist disse øjne, der fængede mest i det lille billede.

Glasset, som skulle beskytte papiret, var borte og lidt af vandfarven desværre løbet ud. Den fine ovale mahogniramme var itu. Bag på billedet stod der med samme skrift: Martin Kleinsorg 44 år 1818.

Umiddelbart stod man uforstående overfor fundet, da navnet Kleinsorg er ukendt i Ærøskøbing. Til alt held meddelte registreringsbogens tidligste blade, at miniaturen var malet af J. H. Wind.

Denne oplysning, som i sin tid må have været givet mundtligt, idet den ikke var nærmere uddybet, blev af stor betydning for opklaringen af, hvem den portrætterede er.

For Jørgen Henrik Wind nåede, sit korte liv tiltrods (han døde af brystsyge, kun 25 år gammel), at blive så anerkendt, at Weilbachs Kunstnerleksicon ofrer en god plads på ham. Dr. phil. Torben Holck Colding beskriver ham som en talentfuld miniaturemaler, især når talen er om hans sidste arbejder i perioden 1817–19. Men også de ting, han lavede, da han var 16–19 år, nævnes som langt bedre, end man kunne forvente af så ungt et menneske uden uddannelse.

Først i 1818 – samme år som han malede Kleinsorg – kom Wind på akademiet i København, men måtte ret hurtigt opgive undervisningen på grund af en sygdom, der allerede året efter blev hans død. Jørgen Henrik Wind var født i Tranekær på Langeland 1784 og blev begravet samme sted 1819.

Han var søn af præsten Christen Jørgensen Wind, der var fra Slesvig, og Sofie Schytz, der var af præsteslægt med holstensk islæt.

Der var flere børn i ægteskabet. Wind var præst flere steder på Langeland, efter sønnens død i Simmerbølle. Om ham siges der, at han var „grundærlig, nøisom og tarvelig og meget sprogkyndig.“

Som præstesøn er Jørgen Henrik Wind kommet i forbindelse med overklassen på Langeland og har portrætteret flere af dens medlemmer, f. eks. lensgreve Frederik Ahlefeldt Laurvigen til Tranekær Slot (generalen), dennes familie, venner og funktionærer.

Helt op i kongehuset blev han anvendt, har således portrætteret Frederik d. 7. som otteårig, da denne med sine forældre, kronprinsparret, den senere Chr. d. 8. og gemalinde, der var guvernørpar på Fyn, boede på Odense Slot. Denne miniature, vist nok på elfenben, findes på Rosenborg Slot. Weilbach nævner andre modeller, bl. a. Karen Bøgvad og Hans Bertram Trojel, der var præstefolk i Ærøskøbing 1806–19.

Når Martin Kleinsorg var så „honnet“, at Wind også havde

malet ham, var det måske sandsynligt, at de tilhørte samme kreds og igen sandsynligt, at også Kleinsorg var fra Langeland.

Ved henvendelse til Rudkøbing Byhistoriske Arkiv viste dette sig at være rigtigt. Arkivalier herfra og oplysninger fra en efterkommer, overlærer Cai Mygind, danner grundlaget for følgende rids over slægten Kleinsorg.

Selve navnet Kleinsorg er tysk og skrives oprindeligt som Kleynsorger. Sergeant Frantz Johan Kleynsorger (f. 1734) er rimeligvis kommet til Danmark som hverve-soldat til den danske hær.

Han bliver gift med Juliane Sophie Trane fra Kalundborg, og de får i 1773 sønnen Martin Christoffer. Ved dåben 19/10 nævnes som fadder bl. a. faderens kompagnichef, ejeren af Hjortholm på Langeland, capitain von Kragenschold. Familien flytter til Langeland, hvor Frantz Kleynsorger bliver jagtbetjent på Hjortholm. Men allerede 1776 er han død, fundet i skoven dræbt af et skud. „Han af våde skjød sig selv“ siger kirkebogen.

Enken, om hvem der blev sagt, at hun viste herremanden en særlig gunst, blev gift med snedker Rasmus Hansen Kruuse i Fodslette. Også hun led en „unaturlig død“, idet hun blev fundet druknet i en brønd, 73 år gammel, men hun fik lov til at blive begravet i indviet jord.

Martin Kleinsorg kommer i skrædderlære og får 1797 borgerskab som mester i Rudkøbing. Han er året før blevet gift i Humble kirke med Elisabeth Marie Christensdatter, datter af murermester Christen Jørgensen. De kom til at bo i Brogade 14, den ejendom, der nu er katolsk kapel. Han ejede endvidere et lille hus længere nede i gaden.

Han oparbejdede en god forretning, havde en overgang 3 lærlinge på værkstedet. Han blev en kendt borger i byen, han var premiereløjtnant i Borgervæbningen, og i 1823 udnævntes han til borgerkaptajn, en ærefuld, men ulønnet stilling.

Som borgerkaptajn må han ganske givet have haft nær kontakt

med „generalen“, generalmajor over Landeværnet på Langeland, den før omtalte lensgreve på Tranekær.

Wind havde malet generalen, hvorfor så ikke kaptajnen?

Det begynder at gå skidt med Kleinsorgs ægteskab, og i 1832 får ægtefællerne bevilling til at „leve separeret i henseende til bord og seng“.

Martin Kleinsorg bliver i Rudkøbing, mens Elisabeth Christensdatter flytter til Marstal til en datter Juliane Sophie, der 17 år gammel er blevet gift med skipper Christen Hansen Christensen. De boede i Sølvgade, og her dør Elisabeth Kleinsorg 1848.

Foruden Juliane Sophie (1799–1864) er der tre andre børn i ægteskabet:

Franzine Christine (1800–1862. Født og død i Rudkøbing). Hun blev 1821 gift med styrmand Peder Hansen Kragh. De boede på hjørnet af Smedegade og Ramherredgade. Deres datter Marthe Antonnette blev gift med Carl Petersen Rifbjerg (en descendent er forfatteren Klaus Rifbjerg). Carl P. Rifbjerg var medstifter af Rudkøbing Sømandsforening (1853). Han døde i 1867, og enken Marthe boede i flere år sammen med sin datter, Marie Sofie (1846–97), der var gift med Theodor Mygind (f. i Ålborg 1835, d. i Marstal 1896). Han var i mange år postmester og telegrafbestyrer i Marstal. Posthuset var dengang i boghandler Vilhjelm smukke ejendom fra 1803. Marthe Antonnette døde i Marstal.

Frandt Johan Kleinsorg (1803–35). Han kom til Marstal 1825, nedsatte sig dér 1829 som skræddermester og blev gift med Marie Cathrine Lange fra Svendborg; de havde 5 børn. Blandt dem Martin Christoffer (1831–78). Både i Treårskrigen og i 1864 var han med som reserveløjtnant i flåden og næstkommanderende på skrubåden BUHL og siden på D/S HEKLA. Han var gift med Esther Goldschmidt (1824–1901), søster til forfatteren M. A. Goldschmidt. Deres søn var grafikerens Max Kleinsorg (1866–1914).

Marie Kirstine (1805–?). Var i 1835 ugift og bosiddende i København, hvor hun gjorde sig bemærket ved „i hast“ at skrive

til geheimstatsminister P. C. Stemann for at meddele ham, at hun havde erfaret, at nogle mennesker om aftenen ville lave optøjer ved hans bolig.

Marie blev senere gift med en fuldmægtig Petersen.

Ingen af forældrene har giftet sig igen. Martin Kleinsorg har husholderske, og en overgang bor hans barnebarn, Marthe Antonette hos ham.

Som 16-årig (1838) skal hun imidlertid ud at tjene hos fremmede. Det er hos mennesker, Kleinsorg engang har gjort en tjeneste, og derfor mener han, at hun vil få det godt hos dem. Alligevel medgiver han hende et langt brev med gode råd og kærlige tanker. Han viser et dybt religiøst sind. Han har haft så megen sorg og ønsker, at hans elskede barnebarn må komme lettere gennem livet. Han betragter sig selv som en gammel mand, der snart kan vente døden. Den kom året efter (1839). Han var da 66 år gammel.

Der var et ret stort skifte efter ham.

Flere i den store slægt efter Martin Kleinsorg har en kopi af et silhuetklip, hvor man ser Kleinsorg, hans kone og flere børn. Og her kan man tydeligt kende Kleinsorgs træk fra miniaturemaleriet. Klaus Rifbjerg har skrevet et digt til denne silhuet.

Derimod er der ingen i slægten, der kender miniaturen, som er i Ærø Museums eje, og ej heller kan nogen fortælle, hvordan den er havnet her, men man må formode, at den er kommet fra et dødsbo i Marstal, flere af familien endte jo deres dage der, og Ærø Museum var i mange år øens eneste.